

RASE, EGENART, LIKEVERD

Quisling i Fritt Folk 17. september, 1938.

Det heter i Nasjonal Samlings program: «Frihet og selvbergingsvilje, den enkeltes tiltak og eiendomsrett er dypt rotfestet i det norske folk, og er grunnlaget for all fremdrift. Menneskene er ulike og skal verdsettes etter dugelighet, ydelse og ansvar, ikke etter penger, byrd eller stand, heller ikke etter gruppetall eller ut fra overfladisk likhetsmakeri. De beste skal lede, med stor myndighet og sterkt ansvar. Men der skal være likhet for lovene, og like gode utgangsvilkår for alle.»

Det overfladiske likhetsmakeri, som er grunnlaget for den marxistiske lære, legger all vekt på miljøet. Alle er likeverdige - og der gis heller ikke

mindreverdige eller mer verdige raser. I virkeligheten er veleneggedetvillinger de eneste mennesker som kan sies å være like?

Bare den som har respekt for sitt eget personlige særpreg, kan respektere andres, og bare det folk som respekterer sin rases egenart, kan lære å respektere andres. En rases storhet avhenger ikke av farven, men av den kultur som en rase har forstått å skape, av rasens skapende og statsdannende evne. Det er en kjennsgjerning at enkelte folk og raser ligger langt tilbake i utvikling. Noen folkeslag har hatt en høi kultur, men er gått under i forfall og degenerasjon. Andre raser eller nasjoner kan vise en høi

kultur, som ikke bare fremdeles består, men som går tusener av år tilbake i historien.

Det er sikkert meningen med mennesket, at det skal kjenne sin egenart, sine evner og sine anlegg og å utvikle den på beste måte, enten det nå er som videnskapsmenn eller som grøftegravere.

Likenså sikkert er det meningen at hvert folk og hver enkelt rase skal utvikle sine særegne anlegg og evner til den høieste fullkommenhet - og ikke prøve å utsette den ulikhet som Vår Herre har skapt. Nettopp en klar bevissthet om dette innebærer kimen til en anerkjennelse av andre raser og folk som hittil har vært utenkelig.

Hvor var holdningene?

Brev til tidligere rådmann Aage Chrif. Torød

Ang.: Rekruttering av norske arbeidere til tyskerne under 2. verdenskrig.

Av Daniel Nestby

Jeg oversender herved kopi av et brev fra Dem som rådmann i Harstad hvor De tilskriver Luftwaffenbauleitung, Bardufoss med forespørsel om hvorvidt det er arbeid å få for norske arbeidere på flyplassen. Brevet er datert 5. august 1940. Tyskerne har så returnert brevet den 12. august med påtegning om at de ennå har bruk for fagarbeidere. Hjelpearbeidere derimot har de ikke behov for. Dette brev har De så oversendt Harstad arbeidskontor til underretning den 17. august s.å.

Det springende punkt er hvorvidt Norge var i krig med Tyskland etter 10. juni 1940. Dette var ikke tilfelle etter at Norge hadde tiltrådt kapitulasjonsavtalen av 10. juni 1940. Hverken faktisk eller rettslig. Men i følge landssvikanordningen av 15. desember 1944 er Norge i krig hele tiden fra 9. april 1940 og til 8. mai 1945 og landssvikerne ble straffet etter krigslovene i straffelovens kapitler 8 og 9, herunder § 86 og krigsartiklene i den militære straffelov som landssvikanordningen er basert på. De var

jo som bekjent politimester i Harstad under landssvikoppgjøret i 1945 og utover, og forøvrig en meget nidkjær sådan hvor De så godt De kunne prøvde å ødelegge livet for tidligere NS-medlemmer. Dersom De står bak ovennevnte skriv har De gjort Dem skyldig i overtredelse av landssvikanordningen. Paragraf 2 skulle passe på Dem som sier: «Dreiv eller var med i næringsverksemd for fienden på en slik måte eller under slike tilhøve at det måtte reknast for lastverdig (utilbørlig)». Punkt 4 i samme paragraf sier dessuten: «Forbraut seg mot nokon av fyresegnene i straffelova kap. 8 eller 9 eller krigsartiklene i den militære straffelova. Med hensyn til straffelovens kap. 8 må jeg henvise til § 86 nr. 9, som sier «Utfører eller deltar på utilbørlig måte i ervervsvirksomhet for fienden». Jeg ble dømt etter landssvikanordningen til ett års fengsel for medlemsskap i NS m.v. og jeg skulle tro at De, dersom De skulle ha blitt stillet for retten på grunn av Deres forhold med rekruttering av norske arbeidere til den tyske Wehrmacht

ikke ville ha sluppet billigere, snarere tvertimot.

De var, som sagt ovenfor en meget nidkjær politimester, og det kan komme av at De hadde «svin på skogen», og på den måte forsøkte å dekke Dem.

Jeg tjenestegjorde i politiet i Harstad under okkupasjonen og var med på å holde ro og orden, men i stedet for påskjønnelse ble det som sagt ovenfor, straff i stedet. Det samme med ordførerne i distriktet og Harstad. De ble arrestert alle sammen under ledelse av Dem og fratatt sine stillinger, akkurat som jeg i politiet. Hvordan tror De situasjonen ville ha vært såfremt det ikke hadde vært politi eller ordførere under krigen. Det forekommer meg at i følge Lands-svikanordningens ånd, var det beste som kunne skje at alt fløt og at det var mest mulig kaos. Dette ble imidlertid forhindret av de daværende myndigheter. Tyskerne hadde dessuten en meget mønstergyldig disiplin, noe som bidro til å gjøre det lettere.

Da De skrev Deres brev av 5. august 1940, måtte De selv sagt være av den oppfatning at

(Forts. side 6)

Med nesen mot muren

Av Stein Clementz

Det var i mai 1945 og freden hadde brutt løs. En del av oss som hadde vært med i krigen på Østfronten og som var blitt hardt såret, hadde de siste månedene av krigen tilbrakt tiden delvis på Frontkjemperhjemmet, Ragnar Berg, eller på lasarettet på Sinsen. De av oss som bodde på Ragnar Berg var fortsatt underlagt lasarettet og det var naturlig for oss å ty dit ettersom freden viste seg å bli mer voldsom enn krigen.

Slik lå det altså an rundt 20. mai 1945. Den tapre hjemmefronten visste om at det lå en del frontkjemper på dette lasarettet og satte seg fore å få

oss ut derfra og inn på Ilebu.

En natt la hjemmefronten seg i stilling utenfor lasarettet med automatvåpen og andre våpen. Hvor mange det var av dem vet jeg ikke, men de var forholdsvis tallrike. Etter press fra lederne av Hjemmefrontstykene, og sikkert med forsikring om at pasientene ville bli behandlet i overensstemmelse med internasjonal lov, gav ledelsen for lasarettet etter for presset og vi nordmenn ble beordret ut til våre «tapre» landsmenn som med trukne revolvere og med skrik og skrål geleidet oss inn i ventende busser.

Det dreiet seg om en rekke

(Forts. side 6)

Harstad Formannskapsråd
10 AUG 1940
J. nr. 125/1940

Harstad Kommune
Rådmannen
J. nr. _____
Herstad, 5. August 1940.

An
die Luftwaffenbauleitung Bardufoss,
Pr. Aage Chrif. Torød.

Ich möchte hierdurch fragen, ob eine Anzahl Arbeiter von Harstad auf dem Flugplatz Bardufoss noch beschäftigt werden kann, und sehe Ihrer baldigen Antwort gern entgegen.

Hochachtungsvoll
Aage Chrif. Torød,
Rådmann.

U. zurück
mit der Mitteilung, dass Facharbeitern hier noch gebraucht werden. Hilfsarbeiter werden nicht mehr benötigt.

DAHLG. O. LUFTWAFFE
FLUGPLATZ BARDUFOS.
1940
REG. BAU (HFF) K. 8.

J. nr. 125/1940 F.
Søker Harstad arbeidskontor til underretning.
RÅDM. AAGE CHRIF. TORØD, den 17. august 1940.
Aage Chrif. Torød

Den tyske håndskrevne tekst:

U. zurück mit der Mitteilung, dass Facharbeitern hier noch gebraucht werden. Hilfsarbeiter werden nicht mehr benötigt.

I norsk oversettelse:

Tilbakemelding med meddelelse om at fagarbeidere fortsatt kan anvendes. Hjelpearbeidere trengs ikke mere.

Den utenrikspolitiske nemesis

Av Haans Geelmuyden

«Farmand». Den fremragende skjebnen har vært hård mot vår utenriksmedarbeider, Arbiter. En sterkt skadet skrivearm har satt ham midlertidig ut av spill, beklageligvis. «Reserven» har vi hentet fra

Historien avtegner seg i utenrikspolitikken. Her farer da også historikerne ganske hårdhendt frem med politikerne; nasjonenes historie - det vil si den historie som ikke bare er frossen politikk - er først og fremst en beretning om politikernes dumheter og trangsyn.

Helt rettferdig mot politikerne er dette ikke. Det lar seg lett påvise at en utenrikspolitikk har vært dårlig når resultatene foreligger i form av katastrofe. Men det er vanskelig å påvise at en utenrikspolitikk er god; det lar seg ikke «bevise» at den har æren for at katastrofen uteblir.

Dette forhold utnyttes behendig av f.eks. NATO-motstanderne. Den vesentligste fordel for Norge ved NATO-politikken er at den har sikret landet mot krig og Sovjet-okkupasjon - men dette lar seg jo ikke «bevise» i ordets strenge betydning. NATO-politikken fordeler lar seg bare påvise negativt, ved å trekke frem satellitt-statenes uhyggelige skjebne som eksempel.

Man kan si at i utenrikspolitikken teller resultatene fortrinnsvis når de blir drastiske nok til å avtegne historien. Det er først når ulykken skjer at man øyner de dumheter, de feilvurderinger og det trangsyn som er ulykkens årsak.

Idag er det banalt å si at Norge må unngå å gjøre de utenrikspolitiske dumheter som førte til 9. april 1940. Det heter seg at vi har tatt lærdom av det som dengang skjedde, og årene 1940-1945 vil selvfølgelig alltid komme til å prege den generasjon som opplevet dem. Men vet nå igrunnen nordmenn flest hva lærdommen av 9. april 1940 egentlig består i?

Noen virkelig lærepenge fikk vi - qua nasjon - i virkeligheten ikke. Vi slapp billig fra krigen, takket være sterke allierte som befri oss uten å beskjære vår selvstendighet. (Norge hadde ingen allierte under krigen 1940-45. Norge verken søkte om det eller hadde juridiske muligheter til å inngå noen allianse. (F&L's anm.)) Vår regjering av 1940 har sluppet å stå til rette for den politikk som førte landet inn i krig og okkupasjon - noe som kunne ha kostet oss vår nasjonale selvstendighet for godt, hvis Hitler hadde vunnet.

Hva gjorde så egentlig Norge den 9. april, sett med historiens øyne? Det som skjedde var at Norges regjering, tvunget av begivenhetene, faktisk felte en knusende dom over sin egen tidligere utenrikspolitikk og forsvarspolitikk ved å løpe fra den.

Ganske visst var den norske regjeringens handlinger natten til den 9. april 1940 preget av en nesten utrolig virkelighetsfjernhet, ubesluttsomhet og avmaktfølelse; dette er de siste uker blitt dokumentert til overmål. Regjeringen foretok seg intet - før det var for sent. Og da den endelig foretok seg noe, var det for lite - som da den dekreterte «stille mobilisering» istedet for full mobilisering.

Men tross all famling og somling den natten, kom jo Nygaardsvold-regjeringen frem til en skjebnesvanger avgjørelse. Det var at det norske folk skulle kjempe for sin nasjonale eksistens, og det endog mot en overlegen overmakt.

Denne beslutning var riktig; («Riktigheten» kan bare begrunnes med at de allierte ville seire. Det kunne man den gang bare håpe på. (F&L's anm.)) Historien vil ikke disputere det. Men historien vil nådeløst peke på at Arbeiderpartiet og Nygaardsvold-regjeringen ikke hadde noen moralsk og politisk rett til å treffe en slik beslutning - til å sende nasjonen ut i kamp.

For det første betraktet ikke Arbeiderpartiet sin regjering som nasjonal; partiets perspektiv var klassekampen og ikke noen nasjonal kamp. Nygaardsvoldregjeringen hadde gjort sitt beste for å drepe nettopp den følelse i det norske folk som Norges regjering den 9. april måtte appellere til - nemlig nasjonalfølelsen.

En generasjon krever oppreisning

DEL II:

Notater av Halvor Diesen

Som det nå ble, kom regjeringens anordning, fulgt av stortingets vedtak i 1945, til å piske opp denne lynsjentalitet slik at den etter hvert besatte hele rettsapparatet og de forskjellige massemedia.

Det kan vel sies generelt, at det fantes landsforrædere, som var medlemmer av NS. Men det kan vel også slås fast, at man godt kunne være landsforræder, uten å være medlem av NS! Alle tilfeller måtte vedkommendes forgåelses gjerningsinnhold, derunder også de subjektive straffbarehetsbetingelser, bringe det inn under de bestemmelser om forræderi, som ble rammet av straffeloven av 1902, som dekket slike handlinger, og som var gjeldende 9. april 1940. Å være medlem av et politisk parti hadde aldri vært straffbart i Norge. Selv i 1920-årene, da vi hadde et politisk parti, som hadde som sitt program å ville endre landets konstitusjon ved en revolusjon, dukket ikke tanken om å forby medlemskap av et slikt parti opp. Tvert imot, kan man gjerne si. Da, man etter stortingsvalget i 1924 skulle konstituere det nye storting, utsatte man stortingsmøtet for at to nye stortingsmedlemmer, valgt på et slikt revolusjonært program, kunne bli løslatt fra fengslet, hvor de avsonet dom for militærnekting. Slik var det den gang.

I tillegg til en heksejakt etter å straffe medlemmer av NS, føyet landssvikeranordningen også et nytt erstatningsgrunnlag, nemlig at medlemmer av

NS skulle være solidarisk ansvarlige for den skade partiet hadde påført landet. Nå har det vistnok ikke vært gjort noe forsøk på å regne ut, hvilket skadebeløp det i dette tilfelle ville dreie seg om. Det ble derfor nærmest å anse som en bot som tilleggsstraff. I et fremtredende tilfelle kom dette til å vise sin groteske karakter. Det ble, som kjent ikke reist noen straffesak mot Knut Hamsun, men derimot en erstatningssak. Nå viste det seg å være tvil om Knut Hamsun virkelig var medlem av NS. Dette var en tvil, som den juridiske dommer i Grimstad byrett avgjorde til Hamsuns fordel. Men da saken kom til høyesterett, var ingen av dommerne der i tvil. Hamsun skulle vær-så-god være medlem.

Om det ikke ble foretatt noen beregning om hva NS' styre hadde kostet landet, så ville det være et meget enkelt spørsmål å bringe på det rene hva arbeiderpartiets regjeringens vanstyre hadde påført landet av skade. Man kunne f.eks. begynt med Norges Banks okkupasjonskonto pluss de utgifter det hadde kostet å holde en regjering m.m. i England. Men det ble ikke tale om å pålegge arbeiderpartiets medlemmer et solidarisk ansvar for hva dets regjeringens vanstyre hadde påført landet.

Et direktiv fra regjeringen, som også gled lett inn hos de offisielle historieskrivere, var påstanden om at Norge den hele tid hadde vært i krig mot Tyskland, også etter at krigshandlingene i Norge var slutt, og regjeringen flyttet fra landet. Der må det vel være på det rene

at om enn, etterhvert, regjeringen i London og de norske i de vestauropiske land var i krig med Tyskland de jure, (ikke krig, men frivillig krigsdeltakelse. Som frontkjemperne. Red.anm.) så var iallfall vi hjemme i Norge ikke i noen militær krig. En annen sak er at Terbovens tale den 25. sept. 1940, av mange ble oppfattet som en krigserklæring mot det sivile Norge. Men det var en «krigserklæring» som man måtte reagere individuelt på. Man hadde intet organ, ingen instans å vende seg til, for å få svar på spørsmålet om hvorledes en slik krig skulle takles.

Forholdene i Norge i de fem okkupasjonsårene var meget vanskelige. Vi hadde en regjering i London, som bare et fåtall hadde noen tillit til. Så liten var denne regjeringens anseelse at endog den hjemmeværende del av Stortingets presidentskap var uvillig til den, og gikk med på å avsette den, for å få et eget riksstyre her hjemme! Vi hadde ingen presse, ingen radio tilgjengelig for alle. Folk var gjengjengelig for alle. Folk var gjengjengelig for en skrupelløs propaganda for ensretting.

Så meget er blitt klart, at menneskenes handlinger og standpunktene her i landet, må bedømmes ut fra de forhold som var de rådende her i landet, ikke etter synsmåtene i London.

Såvidt erindres var det Bismarck, som i sin tid svarte, da han ble spurt om han ikke var redd for historiens dom: «Historien? Den skriver vi selv.»

Denne uttalelse faller meg inn ved betraktningen av regjeringen Nygaardsvold. Den forsøkte å skrive historien selv. Men på samme måte som Bismarck, vil man oppdage, at så lett vint er det ikke i det lange løp.

Det ville være av stor betydning å få en vitenskapelig granskning av landssvikeranordningens tilblivelse, og hvor de mange forunderlige synsmåter har sin kilde. Bl.a. den ting at man i denne anordning forutsetter at ethvert medlemskap av NS, var en støtte av tyskerne. Det motsatte var jo tilfellet! Det må antas at de fleste som i årene 1940-1944 tvert imot, meldte seg inn i NS for å støtte den norske administrasjon i Norge. Så langt som til fantomregjeringen i London rakk ikke de flestes tankegang i disse årene. Man plikter å tro dem, når de hevder at det var for å støtte et norsk styre, de meldte seg inn. Naturligvis fan-

(Forts. side 6)

For det annet - og det følger av det første - hadde Arbeiderpartiregjeringen gjennom sin forsvarspolitikk fratt nordmenn midlene til å kjempe. Fra en viss synsvinkel kan beslutningen 9. april om å sende nordmenn ut i kamp mot - på det tidspunkt - verdens overlegent beste krigsmaskin lignes med det rene mord. De falne fra 1940 burde hvile tungt på partiets samvittighet - om det har noen.

Men der ligger en hårreisende politisk inkonsekvens bak Nygaardsvolds tragiske dilemma 9. april.

Inkonsekvensen bestod i å ha ført «nøytral» - det vil si alliansefri - utenrikspolitikk samtidig med forsvarsfiendtlig militærpolitikk. Nøytralitetspolitikk krever ubønnhørlig et sterkt forsvar. Hvis Arbeiderpartiet logisk skulle ha fulgt sin forsvarsfiendtlighet burde det ha overlatt til en fremmed makt å forsvare Norge (ideologisk ville formodentlig Sovjet ha passet best, det var jo sosialistisk; feilen var «bare» at Sovjet hadde overfalt Finland). Eller, hvis man ville føre nøytralitetspolitikk, burde man logisk ha styrket Norges forsvar.

Med andre ord, Regjeringen sørgte ikke for å ha dekning for sin utenrikspolitikk. Trangsyntheten og selvgodheten i dette åpenbarte seg 9. april - og det var regjeringen Nygaardsvold selv som foretok avsløringen, ved en høyst ulogisk, men nasjonalt riktig beslutning om at Norge skulle ta kampen opp mot Nazi-Tyskland.

FOLK og LAND

UAVHENGIG AVIS

Ansv. redaktør:
HAKON WARENDORPH

Adresse: Postboks 3239 Elisenberg, 0208 Oslo.

Kontortider:
Tirsdag og onsdag kl. 11-15.
Telefon: 22 19 06 71 .
Redaktørene treffes etter avtale.

Abonnement: Pr. år kr. 160,- (i omslag kr. 200,- utland kr. 220,-).

Giro: Post 0808.51 64504. Bank 6063.0501248

Abonnement (10 nummer i året) løper til det oppgis skriftlig.

Annonser forskuddsbetales med kr. 2,- + m.v.a. pr. spalte/m. Minstepris kr. 100,-.

Utgiver: A/S HISTORISK FORLAG

ISBN 0802-9652

Dømmer ikke, forat I ikke skal dømmes

Det er av og til at forbitnelsen stiger over smertegrensen. Vi leser litt i en 45 år gammel bok: «Dømmer ikke» av tidligere milorgsjef i Oslo, major O.H. Langeland. Det er en sylskarp, gjennomdokumentert beretning om fremtredende personer som ikke ble rammet av rettsløsheten etter krigen.

De hadde sittet i sine embeder eller sivile stillinger under okkupasjonen og utført sine plikter, lojale overfor såvel de norske som de tyske «nazimyndigheter». I mange tilfeller med større iver enn deres NS-føresatte. De var ikke medlemmer av NS og heller ikke sympatisører - særlig ikke etter 8. mai, 1945.

I forordet til sin bok skriver Langeland: «... Det finnes i våre gamle skrifter et ord som sier at det er den som er uten skyld som skal kaste den første sten. Boken gir anledning til eiendommelige refleksjoner i den forbindelse.

I den siste tiden (1948, F.o.L. anm.) er respekten for rettsoppgjøret totalt ødelagt. Den siste loven om nedsettelse av fengselsstraffen for landssvik ødela enhver forestilling om likhet for loven.

Protokollkomitéens forslag om at det i det hele tatt ikke skal reises tiltale mot regjeringen, som bragte ulykken over oss, gjør det hele meningsløst.

Man straffer dem som kom i ulykke på grunn av krigen, men de mennesker som er skyld i at vi uønevendig ble okkupert lar man gå fri.

De mange dokumenter i denne boken viser på en grell måte hvor mislykket rettsoppgjøret er. De viser tydelig at vi har dømt ut fra en helt annen oppfatning enn den som var gjeldende i krigstiden. Gjennom årene etter krigen har vi dømt tusenvis av mennesker for bistandshandlinger overfor fienden som er bagatellmessige sammenlignet med de handlinger som omhandles i boken og som framtredende menn har gjort. Dette er ikke rett. Det er ikke likhet for loven.»

Boken kom ut i 1948. Siden er meget kommet til. Bl.a. i Aftenposten 7. april - selvsagt stort oppslått - en reportasje om enker etter menn med krigspensjoner. Vi skal bare referere to smakebiter:

Avdellingssjef for krigspensjonskontoret, Ottar Wold: «... Det er tydelig at enkelte av enkene blir svært overrasket over avslaget. Det virker som de selv har glemt eller fortrent sin fortid,» sier han. Og så leitt senere fortelles for å rettferdiggjøre disse enkers vanskelige: (Det er jo kvinner hvis «ektemenn tilga dem») «I hovedsak er det to forhold som gir grunn til å nekte enken krigspensjonen: Hun er registrert og eventuelt dømt som tidligere NS-medlem, eller hun har opptrådt grovt uverdigg ved for eksempel å ha hatt seksuell omgang med tyske soldater.»

May Britt Brøyn (journalisten) kommer ikke sine medsøstre til unnsetning, men hun setter i det minste konklusjonen «grovt uverdigg opptreden» i gåseøyne. Det kan trenges.

Vi finner grunn til å minne om den hjemmeværende elite av politikere og forretningsmenn som så tidlig som under kamphandlingene i Norge, var villige til et hvert samarbeide, til og med våpenproduksjon og flyplassbygging for tyskerne, vi minner om biskop Berggravs innsats i Nordmarka for å klargjøre nordmenns forpliktelser, og endelig minner vi om ca. 200.

Er LO og kapitalinteressene blitt sensurmyndigheter?

Av Fredrik Skaubo

Jeg har vært trofast mot Aftenposten i 40 år. Tilsynelatende har den vært pustehullet i en avisflora skjemet av hensyn til meget annet enn presseetikk. Utviklingen i den senere tid har gjort meg betenkt. Mens de fleste aviser nå - i ny og ne - åpner spaltene for beriktigelser og korrigeringer i forbindelse med de mange forunderlige fremstillinger av okkupasjonstid, rettsoppgjør og ikke minst Londonregjeringen, så har Aftenposten nærmest satt stopp.

Man spør seg derfor ofte i sine omgivelser; hvorfor abonnere på Aftenposten? og får som svar: Hva er alternativet? Det er ikke bare trøndere som svarer med et nytt spørsmål.

Jeg har en mistanke om at Aftenposten er i ferd med å forsvinne i lommen på en allianse av LO og «kapitalmakta». Det gir seg de rareste utslag. Bl.a. ansetter eller bruker de stadig flere fra den radikale venstresiden. Jeg har skrevet om det før.

En av disse, Harald Stanghelle, har gjort en rask karriere

siden han gikk over fra Arbeiderbladet og tituleres faktisk «påtroppende nyhetsredaktør». I alle fall gjøres det i kronikkpresentasjonen den 23/3. Hans ærend er å sette munnbind og boksehansker på Erik Gjems-Onstad. Det er en svært effektiv måte å forhindre nyhetsformidling på. - Kjent metode, men et forunderlig ønske fra en nyhetsredaktør. Denne gang gjaldt det skepsis til fremmedpolitikken. Det er Gjems-Onstads bord, og han har allerede svart (5/4) når dette skrives.

Det er noe annet vi stusser ved. Stanghelle innleder sitt korstog med følgende: «Forsvaret arbeider hardt og målbevisst for å tilpasse seg en ny tid med et uklart trusselbilde. Det står respekt av forsvarsledelsens innsats på dette feltet...»

På bakgrunn av den kritikk som har vært reist mot den begynnende rasering av forsvaret, er dette en tirade som tar seg mildt sagt eiendommelig ut i Aftenposten. De militære fagfolk har stort sett et annet syn på AP's behandling av forsvaret.

Vi blar f.eks. rundt til neste side i samme nummer, og under vignetten Kort Sagt finner vi kort og godt skrevet av general H.F. Zeiner-Gundersen:

«... Så er vi på vår hjemlige arena. Er de mulige konsekvenser vurdert av dem som har rasert og fortsatt raserer vårt forsvar? Har de vurdert de mulige konsekvenser av uroen i verden, da særlig i Russland. Det har hendt en gang før at mulige konsekvenser (da av en opprustning) ikke ble skikkelig vurdert. Skal også kommende generasjoner en gang måtte si: «Forlat dem, thi de vet ikke hva de gjør.»

Mange mener at historien gjentar seg. Et utsagn det er farlig å ta bokstavelig. Fatalisme kan være resultatet. Det som imidlertid er sikkert, det er at man skal ta lærdom av historien. Det er god tradisjonell og konservativ tenkning. Bedre enn å gjøre som enkelte nyhetsredaktører in spe; lukke øynene både for fortid og fremtid. Særlig når man befinner seg på det som skulle være en forsvarsbastion.

Mellom barken og veden

Av E. L., Oslo

Forfatterinnen Ebba Haslund uttaler til Aftenposten 15.11.93 at Knut Hamsun ikke må rehabiliteres. - «Mannen var en landssviker, og dem skal man da ikke rehabiliterer. Jeg opplevde ham under krigen; hans sjikane av hjemmefronten og hvordan han med stor glød forfektet nasjonalsosialismens sak. Det er en myte at Hamsun reiste til Hitler for å tale Norges sak og fjerne Terboven. Han ville ha Terboven fjernet til fordel for Quisling. For oss dengang var det mye verre å finne oss i å bli administrert av en norsk landssviker enn en tysk rikskommissar.»

Rikskommissar Terboven ble av Vidkun Quisling betraktet som en farlig mann for det norske folket. Her er altså Ebba Haslund uenig med de ledende

NS-folk og medlemmer, og det er interessant å konstatere dette.

Fra en kronikk i Arbeiderbladet for 2.9.1964 under overskriften: «Tysk okkupasjon i relief», skriver professor Johan Vogt bl.a. følgende: - «Det var bare ett alternativ for det opprettede Quisling-regime, nemlig omdannelse av Norge til et protektorat, i likhet med de okkupasjonsystemer som man fikk i Nederland, Bøhmen og Polen. Vi ville i dette tilfelle hatt et langt større tap av menneskeliv enn hva vi faktisk fikk.»

- «Vi vet nu at han i krigens siste par år bare vek tilbake for et brudd med tyskerne, fordi alternativet for hans styre ville bli et protektorat, hva som ville ha påført det norske folk overmåte store byrder.» -

Det som spesielt ledende NS-folk hadde innblikk i, var hva

som foregikk på det politiske plan i Norge under krigen, og hvilket oppbud av mot og standhaftighet som måtte utvises overfor okkupasjonsmyndighetene. Det kan nevnes en rekke eksempler på det: Her trekkes bare frem ett eksempel:

Overlege Scharffenberg, en av de ledende motstandsmenn i Norge under krigen, offentliggjorde en stor artikkel i Morgenbladet, 8.5.1954, hvor han belyste kampen mellom Quisling og Terboven. Det hadde nemlig vinteren 1945funnet sted et attentat på Nordlandsbanen, hvor et tog med tyske militære var ødelagt. Terboven forlangte gisselskyting i et antall av 10.000 nordmenn. Utenriksråd Finn Støren og Quisling fikk forhindret at disse uskyldige mennesker skulle represalieskytes i februar 1945. Saken gikk helt til topps i Tyskland under meget dramatiske forhold. Enden på det hele ble at Terboven måtte forlate Berlin kl. 4.30 om natten «i unåde», og at ingen gisselskyting skulle foretas.

I sin artikkel i Aftenposten for 2.11.93 gir Arne Borgir, (Forts. side 7)

000 trauste norske menn (og noen ganske få kvinner) som strømmet til tyske anlegg under krigen.

Mange av dem står oppført på minneplater og i heltesagaene som ekstra nasjonalsinnede. Ingen skal si at vi misunner dem denne oppmerksomheten. Vi mener bare i all beskjedenhet, men meget oppbragte: Finnes det da ingen grenser, absolutt ingen grenser for nederdrektlig smålighet.

Hva sto i avisene i 30- og 40-årene?

Av R. J. H., Bærum

FOLK OG LAND hadde i nummer 9/91 en artikkel med overskrift:

"DETTE STO Å LESE I NORSKE AVISER I 1940"

Hvis avisen har flere avisutklipp fra denne tiden, ville det vært av stor betydning for ettertiden at disse ble offentliggjort nå. Derfor oppfordrer jeg alle som har samlet på avisutklipp fra den gang til å offentliggjøre dem slik at vi som den gang ikke var født eller ikke tok vare på avisene, kan få lese hva våre foreldre leste den gang og de opplysninger pressen kom med! Spesielt vil det være interessant å se hva avisene skrev om i tiden mellom 9. april og 10. juni både i det besatte og frie Norge. Likeledes vil det være av interesse å se hvordan

kapitulasjonserklæringen ble behandlet av de ulike avisene i de ulike deler av landet. Videre kan det også være av interesse å se hva avisene skrev om Riksrådsforhandlingene.

Personlig er jeg også på utkikk etter politiske utsagn både fra arbeiderpartipolitikere og andre partiers politikere fra de "Harde 30-åra". Alle typer uttalelser er av interesse, men spesielt er jeg på utkikk etter uttalelser som er svertende for den politikk som NS ønsket å drive. Har en del utsagn fra ulike DnA-politikere, men mangler selvsagt mange slike, har ingen utsagn fra politikere fra andre partier, trenger det!!! Søker hjelp!

Henvendelse til avisen, ved redaktøren, for kontakt med meg.

Svar til RJH:

Hvis man vil studere gamle aviser, fra våren 1940 eller andre tidsrom, skal man gå til nærmeste folkebibliotek. Der skal man spørre etter kvartaler eller årganger av ønskede aviser. En kan orientere seg om biblioteket har filmruller av avfotograferte aviser inne. Har biblioteket ikke den aktuelle

avis, kan det bestille filmruller fra andre biblioteker.

Universitetsbiblioteket i Oslo har det meste. Dit kan man også gå direkte. De fleste biblioteker har leseapparater, hvor man kan lese av filmrullene. På noen apparater kan man avfotografere aktuelle sider i avisene. ICS.

Øivind - en glad gutt

Av O. Nygaard

Han var gutten som diktet "Folkedommen over NS". For denne innsats for freden fikk han Storkorset av Sankt Olav. Korset burde vært like stort og tungt som korset Jesus Kristus bar til Golgata i hine hårde dager.

Øivind er identisk med biskop Eivind Berggrav som i

"frigjøringsdagene" i 1945 fremsto som teolog i jus. Dårlike saker. Straffelovens paragraf 86 har han fortolket slik: "Den som har forbrutt seg mot paragraf 86, har forbrutt sitt liv." Det finnes ikke et ord om det i nevnte paragraf. Man kunne like gjerne påstå at det i paragraf 86 står at biskop Berggrav skal korsfestes. Men det står det forunderlig nok ikke.

En kirkens tjener avkledd

Marie Hamsun og bispen - to verdener

I 1957 skrev Marie Hamsun et brev til biskop Eivind Berggrav om virkningen av hans pamflett «Folkedommen over NS». Tore Hamsun nevner dette brevet i sin bok: «Etter år og dag» utgitt i 1990. Tore Hamsun sier følgende:

Forfulgt som hun ble i denne tiden, offentlig og i privat regi, hun hadde allikevel et klart blikk for den urett som, etter hennes mening, ble begått, også overfor andre. Hun fortalte meg ikke alltid om ting hun hadde fore, og av og til kunne hun overraske meg med slike fremstøt som for eksempel brevet til biskop Berggrav. Det, og biskopens svar, fikk jeg først lese da korrespondansen var over.»

Hr. Biskop Eivind Berggrav

Verden er full av uløste problemer, det problemet jeg ikke kan unnlate å skrive til Biskopen om er vel ikke det største i dag. Men for mig, som mor og bestemor, overskygger det imidlertid alt.

Jeg er meget gammel, De er, såvidt jeg vet omtrent på samme alder. Vi sitter begge i døds-cellen, og vi kan bli avhentet hvert øyeblikk. Det er denne felles situasjon som får meg til å skrive, med et lite håp om at De vil tenke over min henvendelse.

De bærer - som De sikkert vet - en meget stor skyld for at «folkets rettsbevissthet» kunne skeie så ut som den gjorde etter 1945. Med kirkens høyeste autoritet i ryggen fulgte man tryggere hatets og hevners lov i stedet for kjærlighetens evangelium. Var det nødvendig i Deres øyne at tusener på tusener av almindelige bra mennesker, ofte verdifulle mennesker, skulle trampes ned for fote? Jeg skal ikke utbrede meg om

dette emne, jeg tror ikke det er ukjent for Dem hvilken uverdighet form det fikk, dette oppgjør med oss som hadde et annet syn på situasjonen og en annen politisk mening enn seierherrens.

Men nu i dag - er ikke nu så meget kommet frem av nye kjennsgjæringer og nye vurderinger omkring 9. april, at De måtte kunne ha grunn til å revidere Deres Folkedom over NS?

Jeg taler ikke for meg selv, jeg er 76 år. Men jeg tenker på alle de barna - blant dem naturligvis mine kjære 8 barnebarn - som nu i skolen skal læres opp til å ringeakte sine foreldre og besteforeldre, som de kanskje har sett opp til, kanskje med grunn. Det skaper en konflikt i barnesinnet som kan gjøre det meget vanskelig for dem i livet. Det kan også lett gå på karakteren løs hos dem, det kommer an på hva slags stoff de er av. Det kan skape sosiale mennesker av dem.

Det gjorde inntrykk på meg at Halvdan Koht gikk så langt i selverkjennelse i sin bok. En redusert utenriksminister har som menneske ikke tapt på det.

Jeg tror fullt og fast at om De fant å kunne innrømme at De gikk for vidt den gang, så ville De også vinne stort på det i et historisk perspektiv sett. For respekten for rettsoppgjøret er i sterkt avtagende.

Og dette først og fremst: Ville De ikke da selv frimodigere kunne møte til det siste forestående rettsoppgjøret? For det første og største av budene er det om kjærligheten.

Jeg ber Dem ikke ta dette brevet ille opp. Jeg kunne ikke la være å skrive til Dem, jeg har prøvet å være kortfattet og ikke trette Dem med argumenter for mitt syn. Sånne kan jo Biskopen lese mange nok og ofte nok av i dag.

Deres ærbødige
Marie Hamsun

Hun fikk følgende svar, datert Oslo 8. januar 1958.

Fru Marie Hamsun.

Som De kan tenke Dem har jeg i årenes løp fått nokså mange brev (og personlige henvendelser) fra tidligere NS-folk som har villet prøve å få mig på «rett kjø», men ikke noe brev har vært skrevet i en så nobel ånd og så behersket som Deres. De ber mig «ikke ta det ille opp». Tvertimot! Det gjorde mig godt.

Jeg svarer Dem like ut, slik som det har vært for mig: Den tid da anfallene på mig var på det hissigste, ba jeg en ekstra sindig mann om å lese igjen - nom det jeg hadde skrevet i 1945 og si mig sin oppriktige mening om han mente der var

noe som jeg burde overveie å «ta tilbake». Hans svar var ikke avgjørende for mig, men det styrket min overbevisning; at jeg ikke kunne og heller ikke burde ta noe i mig igjen. Det fikk stå om jeg så skulle falle på det.

Det betyr ikke at jeg mener rettsoppgjøret i alle deler ble riktig utført. Jeg har selv i sin tid vært hos myndighetene og anbefalt revisjoner som ulykkelige NS-folk hadde forelagt mig. Men la oss ikke gå inn på hele det kapitlet. De har i alle fall rett i at jeg får ta mitt ansvar.

- Men en ganske annen ting:

De hadde nære på fått et brev fra mig for lenge siden: Da jeg hadde lest Deres erindringer fra oppveksten, syntes jeg at jeg kjente Dem så godt at jeg kunne skrevet og takket. Det var en berikelse for mig, også ved hele måten De skrev på.

De har tre års forsprang på mig, men jeg er nok likevel mer nær grensen - med alle de plager og sykdommer jeg nå blir behandlet for. Nyåret har bragt noe bedring, og så håper jeg igjen.

La mig få lov til også å ønske Dem alt godt i det nye år.

Deres ærbødige
Eivind Berggrav

Det originale hjørnet

- DOG FRED ER EI DET BESTE?

En gang - før mennesket - var det fred

bortsett fra når sulden skulle stagges.

Så kom mennesket og det ble fred

- bare da.

HaWa

En fortsatt brevveksling, som min mor kanskje hadde sett frem til i håpet om tross alt å få biskopen «på rett kjø», uteble. Berggrav døde et år etter.

Har vi en mand

Av Gabriel Scott

*Det stunder mot den siste høst,
dens skygge rødmer op i øst -
aa, hør det søster, hør det bror,
det kvalte skrik fra Ruslands jord,
hvor hælen paa kosakkens sko
er rød av blod!*

*Hurra for Norges blomsterdal,
hvem ænser der et stormsignal?
Et folk i splid, et folk i valg
med stemmekjøp og stemmesalg
har anden id at ta i akt
- end fanevakt.*

*Hør politikkens frelseskor -
de braser op med feite ord
og smitter folket med sin pest
fra Lindesnes til Hammerfest.
De velter ut i hver en grænd
- aa Gud for mænd!*

*Aa, det er skam og skam paany!
De farter rundt i bygd og by
og vinker med et Kana'an
og forer folk med flyvesand,
og alle vil partiets vel
- aa Gud for stel!*

*Og folket rundt paa bænk og krak
de tyller i sig dette snak
og drikker sig en rus i ord
og hver blir grom som selve Tor!
Vaagn op av rusen norske mand
saa sandt du kan.*

*Ryd gulv og stol nu er det nok,
paa dør med denne stræberflokk
her er det ikke jeg og du,
det gjælder noget større nu
det gjælder selve Norges land
- har vi en mand?*

*Har vi en mand som kan og vil
og ikke vender ryggen til
og tier feigt til spark og pisk
og bare bukker bak sin disk
- jeg roper ut saa høit jeg kan:
- Har vi en mand?*

OM IKKE Å SNU KAPPEN

Fridtjof Nansen sa en gang:

«Spørsmåleter sannelig ikke hvor står flertallet; for der vil jeg også stå. Det er et vrengebilde av flertallsstyre. Men spørsmålet gjelder hva som for

meg er rett - for der skal jeg søke å bringe flertallet til å stå. Politikere av den rette malm går ikke til noe flertall; men flertallet kommer til dem. Først

da blir de virkelige politikere. Kanskje har vi hatt vel få av slike karer i vår politikk, de er vanskelige å få øye på, ikke minst nå for tiden.»

Av norsk etterkrigs-sensurs saga

Av Anders V.

Agnar Mykle er død, det norske samfunn minnes ham med vemod. Rettsskandalen om hans bok «Den røde rubin», med inndragning av boken i 1957 hadde ikke sin like siden okkupasjonstiden, hevdet forlagsdirektør og biograf Anders Heger.

Har han helt glemt de bøker og blad som ble stoppet og til dels inndratt i den umiddelbare etterkrigstid?

De skriftene ble ikke inn-

dratt på grunnlag av skildring av nakne kropp og avsløring av naturlige funksjoner mennesker har skamfølelse og bluferdighet for. I disse bøkene var det det norske samfunn som ble avkledd, og dets skam som ble påvist.

Den skammen må det for all del ikke snakkes om. Det må fortsatt forties nå og i all evighet!

Nå som det lades opp til frigjøringsjubileum tåles ingen tvilende spørsmål, hverken i aviser eller bøker.

På seg selv kjenner man ikke alltid andre

Av Frøydis Fyrre

Arvid Brodersen har en tendens til å komme med ufrivillige avsløringer. I sin bok «Mellom frontene», Cappelen 1979 forteller han om jødeaksjonen. Han er ikke like korrekt i alle sine opplysninger, særlig ikke om NS og Quisling. Heller ikke forteller han realistisk om Hjemmefrontens reaksjon (eller mangel på sådan?). Men han forteller at den norske hjemmefront i likhet med den danske fikk besøk av Abwehrjuristen Helmuth von Moltke. Under sitt annet besøk i Oslo 16.-18.9.42 advarte han medlemmer av den norske Hjemmefronten om jødeaksjonen.

Brodersen forteller i den samme boken også at hjemme-

fronten ble advart av tyske kontakter om den forestående arrestasjonen av studentene ettertermiddagen, dagen før, mens Quisling fikk vite det først kl. 9 arrestasjonsdagen, 30.11.43.

Nå har Arvid Brodersen en lang artikkel i nr. 3 og 4 1993 av «Nytt norsk Tidsskrift» om «Krigen i Norge 1940-45». Han skriver der at «f.eks. var angiveri langt mindre utbredt hos oss enn i Tyskland», men gir ikke uttrykk for tvil om at angiverne var NS. Det faller ham ikke inn å tenke at NS-folk var lojale også overfor landsmenn som ikke holdt seg innenfor det som var legalt. NS-folk hadde Norge og nordmenn i tankene, og så seg selv som støtpute mot okkupasjonsmakten.

MÅNEDENS PERNILLE:

Jeg leser alltid Idag-spalten i Arbeiderbladet. Den er interessant for her tar avisen for seg begivenheter som har funnet sted i tidligere år på den dagen vi nå befinner oss.

Den 13. april bragte Idag-spalten beretningen om den massegraven som tyskerne på denne dag i 1943 avdekket i Katynskogen ved byen Smolensk, og som inneholdt likene av 4.200 likviderte polske offiserer. Og den 13.4. 1994 fastslår Arbeiderbladet at det var Stalins verk. Jeg siterer: «Tyskerne, som ennå holdt området besatt, tilkalte en kommisjon fra Det Internasjonale Røde Kors. Den fastslo at polakkerne var skutt med tysk ammunisjon, men før tyskerne okkuperte distriktet.»

Hvor lenge har ikke verden

fått vite at det var tyskerne som sto bak myrderiene, selv om det jo var fullstendig inkonsekvent at tyskerne skulle ha avdekket en massegrav som inneholdt ofrene for egne misgjeringer. Bare den kjennsgjering måtte da ha fått verden til å forkaste Stalins påstand om at det var tyskerne som sto bak masse mordene, som vel kan betegnes som en drope i det dødens hav som han etterlot.

Men det må det trekkes et slør over og glemmes, for det er jo fascistene som var og er inkarnasjonen av alt forferdelig og grusomt i denne verden. Og NS-folkene var jo nazistfascister, og her kan ingen tvil komme de tiltalte til gode.

Jeg ser, hvis jeg har tid, gjerne på kveldsaktuelt i fjernsynet. Den 12.4. var satanis-

men dagens tema. Panelet besto av 3 personer, derav en kvinne som var ekspert på fenomenet. Hun uttalte bl.a. at det kunne settes likhetstegn mellom satanisme og fascisme. (Jeg husker ikke nøyaktig ordlyden, men meningen i det hun sa dekket av ovenstående).

Nå er det jo ikke bare uttrykket «fascister» som benyttes, og som et skrekkenes eksempel må jeg sitere fra et inserat på «MOM-siden i Arbeiderbladet den 9. april under overskriften: «Idag markerer vi vår avsky». Inseratet er undertegnet: «For SOS Rasisme Alf H. Lund, leder av Oslo lokallag.»

Etter et sideblikk til Tyskland før 1940 heiter det i inseratet: «Da de tyske troppene kom, sto det nordmenn klare til å hjelpe dem. Det var de samme

som i årene før 1940 hadde vært de mest aktive når det gjaldt å snakke om fedrelandskjærlighet, den nordiske rasen og bruke det norske flagget. Nasjonal Samling sto klar til å trø på den norske sjølråderetten, skyte nordmenn og heise solkorset og hakekorset over landet.»

Lund beveger seg derpå over til nåtiden:

«Etter krigen ble det gjenom landssvikoppjøret og ved å forby NS, tatt et oppgjør med disse kreftene. Men ikke alle lærte av dette. Grupper med gamle nazister har fortsatt å eksistere med egen avis og organisasjon. Fra 70-tallet og framover har disse kreftene sett muligheter for å skape en ny nazistisk bevegelse i Norge.»

Lund ramser deretter opp

navnene på de såkalte nynazistiske gruppene i Norge, og leserne må sitte igjen med den følelsen at det er INO som er ansvarlig for disse, men som han skriver; «Vi i SOS rasisme tror ikke at vi nødvendigvis kommer til å oppleve et nytt 9. april», og det er ikke verst det heller!

Men jeg vil ikke trette leserne med ytterligere sitater. Jeg vil heller få si følgende for egen regning: Lund er et offer for den hets som fortsatt pågår mot tidligere medlemmer av NS. Fasciststemplethentes frem ved enhver anledning. Han skriver mot bedre vitende. Og som bekjent er det dessuten noe som selv gudene kjemper for gjeves mot.

Pernille

STREIF

AV VOLDENS HISTORIE

Av John Sand

Dag Ove Johansen (Nordlandsposten 29.12) har helt rett i at det ikke var tyskerne som først tok i bruk konsentrasjonsleire. Når han hevder at spanjolene var først ute med slike leire stemmer ikke det med de leksika jeg har tilgjengelig. Her står det at det var engelskmenn som først tok i bruk konsentrasjonsleire. «Boere, kvinner og barn ble innesperret i k. leire hvor helseforholdene lå på et uhyre lavt nivå», står det i et av mine leksika.

Det under meg at Johansen unnlater å nevne den verste terrorist i vårt århundre, den «store» Stalin. Til Aftenposten 9.2.91 sa kommunistpartiets tidligere formann, Martin Gunnar Knudsen: «Bare i førkrigsåret 1939 skulle 16 millioner sovjetborgere ha blitt utryddet på Stalins ordre.» Knudsen nevner også skremmende høye tall i forbindelse med andre utrenskninger i Stalin-tiden. «I perioden 1917-1959 ble 66,7 millioner sovjetborgere utryddet, da er krigens ofre ikke medregnet» sa Knudsen til Aftenposten.

I april 1950 la den amerikanske senator William Langer fram en rapport om utdrivelsen av tyskættede fra Øst-Europa. I Langers rapport står bl.a.: «I hele historien finnes ikke en så avskyelig forbrytelse nedtegnet som berettelsen om hva som foregikk i Øst- og Mellom-Europa. Hele 15-20 millioner mennesker revet opp med roten fra sine tusenårige bosteder og kastet ut i et levende helvete eller drevet som kveg gjennom Øst-Europas ruiner. Kvinner og barn, gamle og hjelpeløse, skyldige og uskyldige er blitt utsatt for hittil uovertrufne voldshandlinger.»

Det var i forbindelse med

disse voldshandlinger at Odd Nansen i oktober 1947 satte i gang en omfattende innsamling til voldsopfrene. Den 13.10. samme år skrev Nansen i Morgenbladet: «Jeg er overbevist om at ikke Europa, ja ikke hele menneskeheten noensinne har stått overfor en lignende katastrofe som den som nå truer millioner og atter millioner av mennesker med undergang.»

Også Stalins elev, Tito, har skrevet et dystert kapittel i voldens historie. Engelskmenn og amerikanere som under siste krig samarbeidet med Tito, ble for et års tid siden intervjuet i svensk TV. Her kom det fram at Tito ved krigens slutt ryddet minst en halv million av sine motstandere av veien.

I sin bok «Krigene etter krigene» gir Gidske Anderson et skremmende bilde av fransk massakre i Algerie i maida-gene 1945. Fru Anderson skriver: «En av de mest forferdelige massakrer i Algeries historie finner sted. Hele arabiske landsbyer forsvinner. Massegraver er fulle av kadavre.» På en annen side står det: «Man skyter landsbyboere uten lov eller dom... Folk blir skutt på ren mistanke om sympatier. Man brenner husene. Man voldtar kvinner, for å ramme mannfolkene i det som kalles «deres ære». Videre beretter Anderson: «Nå ga guvernør Lacoste general Massau fritt spill. De fikk uttrykkelig høre at det ikke var noen grunn til å hefte seg med rettslige hensyn... Det startet gjerne med at flere hundre mennesker ble arrestert og tatt til avhør under tortur.» Også kvinner ble torturert, forteller fru Anderson.

Hvor mange millioner som er blitt offer for vold i den øvrige verden kan vi ikke engang gjette oss til.

Inntatt også i Nordlandsposten.

FAKSIMILE - Arbeideren 18.12.39:

Til Stalin.

De revolusjonære Osloarbeideres hilsen.

På det store Finnlandsmøtet av Osloarbeiderne i går vedtokes etter forslag av Egede-Nissen denne hilsen til Stalin i anledning hans 60 års-dag:

Kjære kamerat Stalin!

Møte av Oslo-arbeidere 17. desember, organisert av det kommunistiske partis avdeling i Oslo, sender deg i anledning din 60 årsdag den 21. desember sin flammende kamphilsen.

Vi vil gjerne forene vår stemme i det kor av begejstret og varm hyllest som i disse dager strømmer mot deg fra proletarene, de fattige bønder, kolonislaver — kort sagt fra hundre av millioner mennesker som i den kapitalistiske verden stønner under undertrykkelsens åk — og først og fremst fra de 183 millioner Sovjet-mennesker som under ditt førerskap har skapt en ny verden, en sosialistisk verden av det veldige russiske rike.

Vi norske kommunister og revolusjonære arbeidere hyller deg som fører for det internasjonale proletariats kamp mot den imperialistiske krig, mot kapitalismen og hele det råtnete utbyttersystem som borgerskapet og de sosialdemokratiske ledere ved hjelp av bajonetter, galger og tukthuse — ved løgn og pogrom gjennom, presse, radio, kirke og skole opprettholder på ryggen av det lidende folk i alle kapitalistiske land.

Vi hyller deg som føreren for den revolusjonære kamp som skal føre arbeiderklassen og folkene i alle land til seier for kommunismen, samfunns-systemet som ikke kjenner utbytning, undertrykkelse, krig og fascisme, men som er basert på den loderligste solidaritet, på broderskapet mellom alle mennesker.

Kamerat Stalin! Også klassefiendene rasende hat strømmer mot deg i dag. Værre enn noen gang før. Ingen mann blir så utskjeldt, bakvasket og belyst som deg nettopp nå, da tepet er gått opp for den annen imperialistiske krig og dermed for den gigantiske klassekampens siste akt. Hele den kapitalistiske verdens borgerlige og sosialdemokratiske politikere raser mot deg, mot det bolsjevikiske parti, mot den røde arme og mot Sovjet-Unionen. Og i de kapitalistiske land retter reaksjonen alle sine våpen mot kommunistene, mot det bolsjevikiske partis broderpartier og Stalins partifeller.

Vi vet at ditt råd til oss er: La dem rase. Disse politikere er allikevel sannt med hele det kapitalistiske samfunnsystem dømt til undergang. Under kommunistenes ledelse vil arbeiderne i alle land om ikke lenge løpe storm mot kapitalismens festning og av hele verden skape en sosialistisk verden.

I det vi følger ditt råd lover vi å forsterke vårt arbeid for sosialismens seier i vårt eget land. Vi lover å arbeide utrettelig for å samle de norske arbeidere under Marx, Engels, Lenins og Stalins fane, vi lover å gjøre seierens forutsetning: det kommunistiske parti i vårt eget land sterkere og enda handledyktigere.

Motta påny, kamerat Stalin, vår broderlige gratulasjon på din 60 års dag.

Love Stalin, verdensproletariatets fører!

Love den seierrike kamp mot kapitalismen og den imperialistiske krig!

Love verdenskommunismens seier!

Det ville vel være en uhørt ting i verdenshistorien, at et land som var i krig lot tropper som var unkommet fienden, reise tilbake til den fiendtlige krigsleir, for å tjenestgjøre i sivil tjeneste der. Til og med befalet fikk lov til å reise hjem hvis de ønsket! Det er lite påfallende at man da i hjemlandet gikk ut fra at krigstilstanden, for så vidt Norge angikk, var opphørt. At de utenfor landet værende norske meldte seg til tjeneste der hvor det var ønsket, var en sak som man ikke fant hadde noe med Norges «krigstilstand» å gjøre.

Mange år er gått etter Okkupasjonen. Mange av dem, som ble rammet av oppgjøret etterpå, er gått bort. A skaffe de pasjonen. Mange av dem, som ble rammet av oppgjøret etterpå, er gått bort. A skaffe de enkelte en oppreisning, er det vel for sent å tenke på. Siste gang saken var oppe i Stortinget, ble det mot en stemme besluttet at saken ikke skulle tas opp igjen. Den ene stemme var en sorenskriver, som representerte Arbeiderpartiet fra Sogn og Fjordane.

Men om man ikke kan skaffe de enkelte oppreisning, så kan en saklig og vitenskapelig granskning av den tid det her dreier seg om, gi en generasjon den oppreisning, som ligger i en korrekt historisk utredning.

Det må være et mål, for alle, som har den ringeste fornemmelse av at urett er begått.

Hvor var holdningen...

(Forts. fra side 1)

krigen var slutt når De tilbød Wehrmacht norske arbeidere, De var da rådmann i Harstad. Men De unnså Dem ikke i 1945 etter krigens slutt som politimester å opprette konsentrasjonsleiren Lille-Ila i Harstad hvor folk ble arrestert og behandlet etter krigslover og tilgriset på det groveste, etter en lov som de ikke hadde greie på eksisterte. Loven ble først kunngjort på lovlig måte i Norsk Lovtidende i 1947. Etter at landssvikfangene var arrestert, fikk De overlevert et eksemplar av strafferettslige forføyninger.

Med nesen mot...

(Forts. fra side 1)

ben- eller armamputerte, videre var det en del relativt nyopererte som måtte fraktes ut på bærer. Gud vet hva slags tanker de hadde i hodene sine disse «soldatene» med armbind og MP'er.

Med dragne pistoler vokter de ubevæpnede invalider i nattemørket fra Sinsen til Ilebu,

En generasjon...

(Forts. fra side 1)

tes det unntagelser, personer som grep til det maktilbud tyskerne ga, for at de kunne fremme sine særlige unntagelser fra konstitusjonen. Men man må gå ut fra at dette var unntagelsene, inntil noe annet kan bevises.

Like interessant ville det være om man kunne slå fast, hvorfra den besynderlige erstatnings-

bestemmelse skrev seg. Hvis hensikten var å bringe på det rene, hvem som hadde tjent på det tyske regimente, så var det andre veier å gå. Det var en mengde bedrifter som tjente gode penger på tyskernes tilstedeværelse og det var mange som søkte godt betalt arbeid ved tyskernes anlegg, uten å være medlemmer av NS.

Det er ikke her meningen hverken å dømme noen eller frifinne noen. Det er det de lovlige domstoler som skal

gjøre, i henhold til gjeldende lov. Men om landssvikeranordningen, må det være tillatt for en jurist og et almindelig menneske, å si at den er en skamplett på norsk rettsvesen. Det var en «undtagelseslov», av den type som kan forekomme i et diktaturstyrt land. Det beste man kan si om den, er at den var ganske overflødig.

Et tema, som det er maktpåliggende å få belyst meget grundig og vitenskapelig, er hvorvidt Norge virkelig var i krig

eller ikke, etter at kampene ble avsluttet, etter våpenstilstanden 10. juni 1940. Et av de avgjørende momenter synes å måtte være regjeringens egen adferd. Regjeringen ga fra London, i slutten av juni 1940, eller omkring månedsskiftet juni/juli, tillatelse til de i Sverige internerte norske tropper (av Østfoldbrigaden), å vende tilbake til Norge. Det må man vel kunne se som en tilkjendegivelse av at det ikke lenger rådet en krigstilstand i Norge.

tappert, ikke sant?

På Ilebu tok de såkalte politroppene fra Sverige over dette underlige opptoget av arm- og benløse og de var minst like høyrøstede og våpenglade som sine frender i Hjemmefronten. Ilebu bestod den gangen av en stor mursteinsbygning og en rekke brakker og vi invalider ble stilt opp mot tverrenden av mursteinsbygningen med nesene mot muren og der ble vi stående i flere timer. Det manglet ikke på underholdning. «Svenskegossarne» holdt stadig våpenoppvisning og regnet ut hvor mange skudd de hadde til hver av oss. Den «leken» tok en brå slutt da en av oss, en enarmet bergenser som gikk under kjæleavnet «Nærkamplarsen», snudde hodet mot de tapre og sa at det klarte seg med ett skudd på hver dersom de brukte nakkeskudd.

Vi som stod der med nesene mot muren tok det hele med fatning. Vi hadde vært ute i hardt vær før og vi var vel ikke helt i stand til å ta disse jyllingene alvorlig.

Senere på natten ble de fleste av oss plassert i «kapellet», det var øverste etasje i mursteinsbygningen og der ble vi overvåket av bredbente «Smørgossar» med skyteklare revolvere.

Jeg har tenkt mye på denne episoden i årene som har gått og kan fortsatt ikke begripe at noen kunne oppføre seg tilnærmesvis slik overfor invalider. Jeg kan ikke forestille meg at noen tysk offiser noen gang kunne tenke seg å gjøre noe lignende. Jeg lå selv på lasarett i mange måneder i Polen der det også var sovjetiske sårede, bl.a. benaupputerte. De lå i de samme sovesalene som vi, de fikk den samme medisinske behandling og den samme forpleining som vi, men den gangen var det jo fremdeles krig...

Mellom barken og ...

(Forts. fra side 3)

Oslo, oss et historisk perspektiv over sider ved den annen verdenskrig. Her et utdrag: «Vedkjenner man seg å ha vært alliert med Sovjetunionen, er det lite man moralsk sett har å fare med i relasjon til dem som foretrakk Tyskland. Selv om man, uansett årsakssammenheng, skulle legge skylden på Hitler for samtlige liv som gikk tapt under den annen verdenskrig, ca. 50 millioner mennesker, rekker det ikke mot det antall Stalin og hans kumpaner tok livet av - i fredstid. Da krigen brøt ut i 1939, hadde Sovjet i 20 år holdt millioner av mennesker i konsentrasjonsleirer, og dette kjente hele den

siviliserte verden til. På samme tidspunkt befant det seg 27.000 personer i tyske konsentrasjonsleirer, hvorav de fleste var kriminelle.

Heller ikke de nordmenn som sverget til det britiske imperium, har noen grunn til å hovere. Erobringer og vold hadde bragt ca. 500 millioner mennesker under den engelske kronen. Men færre enn 10% nøt demokratiske rettigheter. Dette voldsherredømmet satte mange nordmenn sin lit til og kjempet for. Det verst tenkelige utfall av krigen var om Vest-Europaskulle bli oppslukt av Sovjet, hvilket var en høyst reell mulighet. Tysklands angrep på Sovjet, sammen med Romania, Ungarn, Finland, Italia og frivillige fra alle europeiske land, var preventiv krigføring, siden enorme sovjetiske styrker sto oppmasjert til angrep mot Vest-Europa i juli 1941. Tyskland og de europeiske styrkene kom Sovjet i forkjøpet med noen få uker. Det er ikke Grannes og likesinnes fortjeneste at Sovjet ikke lyktes. Å la deres uttalelser stå uimotsagt vil være å svikte sannheten.

Ikke bare Hamsun, men et helt galleri av aktverdige norske borgere hører med når standpunktene under den annen verdenskrig skal vurderes.

Til slutt: Knut Hamsun fryktet, som Vigdis Finnbogadottir også gjorde det i dag, den anglo-amerikanske kulturforurensningen. Knut Hamsun hadde fellestrekk med såvel Bjørnstjerne Bjørnson som med Henrik Ibsen.

Bjørnson uttalte i 1892 at han var pangermaner og teutoner. «Mitt livs drøm er at alle germanere måtte forene seg.» Ibsen betraktet den skandinaviske menneskehet bare som et overgangsstadium til en sammenslutning av hele den store germanske stamme.

Tore Hamsun skriver i sin bok, Efter år og dag, om Herman Wildenvey, som viste ham vennlighet på tross av parolene. De samtalte om Knut Hamsun, og det var da han brukte disse ordene, modig sagt og offentliggjort noen dager etter: - «Hans skjebne er en krigsskade, like meningsløs og uopprettelig som en bombet katedral.»

Tvungen arbeids ...

(Forts. fra side 8)

komme op i et halvt år. Det er således rikelig tid å ta av, hvis man vil bruke den.

For å nevne et tall, så varierer rekruttstyrkene ved de forskjellige våbenarter omkring 12.000 årlig. Når militærvesenet er ferdig med dem, eller like så gjerne før dette vesen får tak i dem - det blir et

Frontkjemper

Av J.K. Hove Sandsøy

I Aftenposten 7.3. er Bente M. Bakke meget bekymret over at ordet frontkjemper blir benyttet av mennesker som kjemper for en sak. Hun referer journalist Per Nordrum fordi han betegner Jan Henry T. Olsen som frontkjemper. Damen er bekymret for at hvis man tar ordet frontkjemper i bruk i slike situasjoner, kan historieløse personer forbinde disse «anstendige» frontkjemperne med de forræderiske, de som kjempet mot Stalin og alt hans vesen på Østfronten under siste verdenskrig. Jeg kan forsikre Bente M. Bakke om at vi frontkjemperne er engsteligere enn hva hun er - for at ordet skal bli benyttet av personer som ikke har tilknytning til oss. Vi bærer frontkjempernavnet med megen stothet.

Fra Aftenposten 21.3.94.

praktisk spørsmål - kan de settes i gang som en arbeidshær, og det skulde merkes der hæren drog frem. Jeg er fullt klar over at pengespørsmålet vil bli reist, for kost og losji representerer også mange penger, og der er en annen innvending som er meget verre, arbeiderne i de forskjellige brancher vil påstå at arbeidsplassen blir truet og at man på den måten delvis og direkte kunde skape arbeidsløshet for de grupper som er i virksomhet idag og hvorved vinningen tildels kunde gå op i spinningen. Alt dette er innvendinger som bunner i konservatisme og vanegjengeri, hyggelige laster som trives godt under demokratiet. Selvfølgelig, såvidt store tiltak som det her kunde bli tale om vil innvirke på bestående forhold, og mange hyggelige idyller i vårt samfunds- og arbeidsliv kunde bli forstyrret, men utviklingen vilde stort sett beforders, og beforders på en for almenheten tjenlig måte, og det er vel til syvende og sist det viktigste.

Dessuten, spesial- og fagarbeiderne vilde man i alle tilfelle få bruk for, og deres regulære lønnsvilkår kunde ikke rammes. Det blev bare den forskjell at hæren brøit vei i ulende, grøftet og plantet skog i stor målestokk, utførte drenerings- og reguleringsarbeider ved våre vassdrag, kanskje tok skipperetak, for ikke å si kjempetak ved våre havneanlegg; i det hele tatt var en hær hvis oppgave ikke var begrenset til vakthold mot fienden, men som var byggende innad på en måte som aldri før. Fagarbeiderne fikk komme etterpå og gjøre spesialarbeidet og løse de oppgaver hvor der krevdes særskilte forutsetninger. På den

VENNEGAVER

TIL "FOLK OG LAND"

Vi kvitterer denne gang for tilsammen kr. 5.646,-.

TAKK FOR FØLGENDE BIDRAG:

H. L., Skodje	kr. 100,	F. H., Langhus	kr. 100,
G. W., Tyskland	kr. 66,	O. N., Sverige	kr. 180,
K. N., Mo	kr. 160,	H. S., Kristiansand	kr. 200,
T. T., Eidanger	kr. 50,	R. T., Arnes	kr. 300,
M. H., Skollenborg	kr. 340,	I. S., Nore	kr. 500,
M. L., Seljord	kr. 100,	K. J., Landås	kr. 200,
H. M. S., Kristiansand ..	kr. 200,	J. I., Bekkestua	kr. 250,
D. R., Krokeldalen	kr. 100,	O. J., Nedenes	kr. 200,
R. J., Flisa	kr. 200,	S. K., Vestskogen	kr. 50,
M. A., Ålesund	kr. 200,	J. S. J., Øyestranda	kr. 800,
O. S., Ingeberg	kr. 100,	K. H., Otta	kr. 300,
D. S., Isfjorden	kr. 200,	I. L., Torp	kr. 300,
H. R., Dokka	kr. 50,	E. B., Ingeberg	kr. 200,
H. W., Oslo	kr. 200,		

FERIE UNDER MIDNATTSSOL

En unik mulighet til positiv fritid i nord. Camping m/bekvemmeligheter, fiskevann og merkede skogsløyper. Utleie av sommerstue med moderne utstyr.

Krogstadunets samlinger med utstilling av husflid og håndverksarbeider, redskap og innredninger fra oldefars tid til idag. Alt i ekte miljøer på gammel odelsgård, 3,5 km fra Sørreisa sentrum og 18 km fra E6 ved Bardufoss.

Åpent 15. mai til 15. sept. Grupper (og andre) velkomne hele året etter avtale.

KROGSTADUNET, Åshild og Ivar Krogstad, Finnset, 9310 Sørreisa. - Tlf.: 77.86.10.71. Mobil: 94.64.29.26.

Ring eller skriv etter opplysninger og for avtaler!

måten vilde arbeidshæren og fagarbeiderne fylle hverandre ut. Man behøvde ikke å være bange for at oppgavene skulde ta slutt. Kunde landets foreliggende arbeidsplaner som det idag anslagsvis vil ta to menneskealdre for å løse, kortes inn til en, så var det en stor seier for hele nasjonen, en seier av langt større verdi enn et tvilsomt slag på det militære felt. Og det har alltid vist sig at det å løse oppgaver, skaper nye oppgaver. Det å fylle behov, skaper nye behov. Og det gjelder ikke minst i et land som vårt, tynt befolket og med naturhindringer som de fleste andre nasjoner vilde gå av veien for. Men spørsmålet er, vil man? For vil man, så kan man.

Olav Oksvik (1887-1958), politiker. Sekretær i Norges Socialdemokratiske Arbeiderparti og DNA 1922-31, stortingsrepresentant (A) 1928-53, odelstingspresident 1945-47 og 1948-52. Kst. landbruksminister des. 1947 - mars 1948. Fylkesmann i Møre og Romsdal fra 1952 til sin død. (Fra Gylendals ettb.leksikon, 5. utg.)

Aulabrannen...

(Forts. fra side 8)

Aulaen, men det kom likevel ingen korreksjon under sending.

NRK-Dagsrevyen mottok brev der det ble påpekt at dette ble fastslått under saken mot rektor Adolf Hoel og at dette vitnemålet ble gjengitt i Aftenposten 18.5. 1949. Det ble anmodet om en beriktigelse på 50 årsdagen for studentarrestasjonene. Til tross for at opplysningene ble bekreftet av professor Anders Bratholm på kronikkplass i Aftenpostens morgendnummer 30.11.93, affiserte det fortsatt ikke «Dagsrevyen» i deres innslag om kvelden, om arrestasjonen av studentene. NRK korrigerer fortsatt ikke opplysningen om hvem som hadde tent på brannen som førte til arrestasjonen av studentene.

Da er det ikke lenger snakk om kunnskapssvikt. Det handler om utsagn mot bedre vitende - en akademisk omskrivning av løgn. (Red. ann.)

Hvem fortjener å kalles helt?

NRK holder i likhet med andre media fast på sin ensidige historiepropaganda, ikke bare når det gjelder Aulabrannen. I april sendte NRK en ny filmserie med «Kjakan», alias Gunnar Sønsteby. Først var det et program med selve sjefen Jens Chr. Hauge. Han vedsto seg «Kjakans» gjerninger, og kalte seg hans foresatte!

Jens Chr. Hauge forsikret også at Norge hadde vært nøytralt frem til 9.4.1940, men så ble Norge plutselig alliert med de allierte!!

Hvis det hadde vært sant, skulle ikke general Thorne hatt behov for å komme til Norge for å motta tyskernes overgivelse? Men siden den offisielle norske historisversjon ikke tåler spørsmål om og når Norge ble alliert med de allierte, tillates disse spørsmålene heller ikke stilt.

Det kan også være litt vanskelig å forstå hvorfor det ikke var patriotisk med alle midler å forsøke å forhindre kamphandlinger i Norge til «Freden brøt løs». Quisling, Fuglesang og andre NS-folks hjemmefront hadde nok vel så stor ære for den fredelige overgang som den illegale Hjemmefronten. Den virket ikke spesielt fredelig.

Quislings hjemmefront og frontkjempenes innsats, med sikte på å forhandle frem en fredsløsning med en militært overlegen okkupasjonsmakt for der ved å gjenvinne Norges frihet skal altså gjelde for «landssvik». Hvordan Tore Gjelsvik i den samme programserien kom på ideen at Norge da skulle «kjempes på tysk side» er noe uklart. Han dømmer kanskje andre etter seg selv fordi han selv i motsvarende tilfelle ville ha kjempet for de allierte?

Helter skal altså de være som satset på alliert invasjon med de ødeleggelser det ville medført i Norge. Det disse drev med av ulovlig (illegal) geriljavirksomhet i regi av en fremmed krigførende makt (England med S.O.E. = Special Operation Executive) skal gjelde for heltegjerninger.

Gjelsvik forsikret at Arbeidstjenesten (AT) opprinnelig hadde vært så bra. Men så ble det satt ut det rykte at AT var fordekt rekruttering til Østfronten. Det hjalp ikke hvor mye Quisling benektet det. Med den innsats det norske forsvar hadde vist i 1940, ville Tyskland neppe sett seg tjent med norske utkommanderte soldater. Dessuten var det ganske mange som hadde meldt seg frivillig som ble holdt igjen av NS-myndighetene, grunnet tyskernes betingelser.

Aksjonene mot AT skulle vel aldri skyldes at det var de allierte og S.O.E. som trengte flere soldater?

I.C.S.

Aulabrannen og NRK

Av I. C. Stridsklev

I forbindelse med spørsmålet fra Arne Roll om Riksdagsbrannen i Berlin og det etterfølgende svar fra John Sand kan det være av interesse å nevne den norske parallell, Aulabrannen. Den brannen førte som kjent til at tyskerne stengte Universitetet og deporterte mange studenter til Tyskland.

I anledning av 50-årsdagen for brannen i Universitetets aula i Oslo, den 28. november 1943 hadde «Dagsrevyen», NRK et innslag søndag 28.11. 1993. Der ble det hevdet at det var tyskerne som hadde tent på Aulabrannen. Undersendingen ringte flere inn og gjorde oppmerksom på at det var motstandsfolk, bl.a. operasanger Svein Bruun som hadde tent på

(Forts. side 7)

Institutt for Norsk Okkupasjonshistorie

Kontortid: Tirsdag og onsdag kl. 11-15.

Adresse: POSTBOKS 3239 ELISENBERG, 0208 OSLO.

Fra Samtiden nr. 25, 1938:

Tvungen Arbeidstjeneste - eller om man vil: civil verneplikt

Av Olav Oksvik

Titelen lyder rimeligvis noget urovekkende overfor de fleste lesere, og for muligens å gjøre den smakeligere har jeg også alternert den, idet jeg samtidig understreker at tvungen arbeidstjeneste og civil verneplikt ikke behøver å dekke hverandre. Det kommer alt an på hvordan man legger saken an og hvor sterkt man vil ta i. Når jeg imidlertid reiser dette spørsmål, er det ikke fordi at det kan være morsomt å diskutere som eksperiment. Men tvert imot fordi jeg er helt sikker på at man også her i landet innenfor et tidsrum av forholdsvis få år vil stå overfor spørsmålet som en realitet.

Mange vil kanskje svare at slikt hører hjemme i diktaturstatene, og fordelene ved demokratiet det er nettop at man skal undgå en hel del av de ubehageligheter som diktatursystemet med eller mot sin vilje er nødt til å trekkes med. Og forskjellen mellom diktatur og demokrati skulde i hovedsaken kunne uttrykkes slik at diktaturet representerer tvungen og demokratiet friheten. Hvis problemet kunde stilles så enkelt, var saken grei. Og under forutsetning av at de to politiske systemer arbeidet i hver sin del av verden og lite hadde med hverandre å bestille, vilde alt forenkles. Men nu lever de to systemer side om side, selv om man ikke kan si at dette samlinger er lykkelig, og da systemene i høi grad er på konkurransebasis med hverandre, blir man nødt til å gjøre innrømmelser og ta hensyn, og dette gjelder i første rekke demokratiet - hensyn som man under tidligere forhold vilde avvist såvel av prinsipielle som praktiske grunner. Når forskjellige spørsmål, og herunder forannevnte, ikke for alvor er drøftet her i landet, henger det sikkert for en stor del sammen med at man såvel i arbeiderpressen som i stor delen av den borgerlige presse er negativt innstillet overfor diktaturstatene. Selvsagt er vi her i landet alt overveiende motstandere av de metoder som anvendes, og demokratiet er selvfølgelig en hyggeligere

form for maktkamp. Men på den annen side må det også medgis at demokratiet er snakkesalig og handleudyktig og derfor blir handicappet på mange felter hvor diktatursystemet skaper betydelige resultater.

Jeg tror det er på tide - og det er i første rekke i demokratiet egen interesse - at man omvurderer en smule de resultater som vi har sett i de siste år, ikke bare fra Russland, men også fra Italia og Tyskland. Jo før demokratiet overvinnes sig selv til å se fordomsfritt på mange av de nye - og jeg kan gjerne tilføie ubehagelige ting som skjer, jo før kan man komme frem til resultater som i det lange løp gjør det mulig på grunnlag av demokratiet bevarelse å ta lærdom som har betydning og kan innarbeides i vårt samfund. Jeg hadde ikke i denne artikkel tenkt å reise hele problemet, maktkonsentrasjonen kontra den elskverdige folkestyreform som vi kjenner her i landet. Det er ikke min hensikt engang å reise i sin fulle bredde spørsmålet om anvendelse av vår ledige arbeidskraft etter de linjer som diktaturstatene har praktisert. Jeg er fullt klar over at skal den syke vennes til en ny og vond medisin, får man finne sig i - iallfall til å begynne med - å ta små porsjoner, slikt kan forandres ved vanens makt. Porsjonene kan økes, og med tiden kan endog vondt smake godt.

Det som imidlertid kan slåes fast, er at diktaturstatene under svære ofre fra befolkningens side, og sikkert under anvendelse av tvang, gjennomfører arbeidsresultater som demokratiene vanskelig vilde kunne gi sig i kast med ikke minst av den grunn at det rent økonomisk overstiger kreftene, det vil si, det overstiger grensen for hvad skattebetalerne, både de direkte og de indirekte, er villige til å yde. Ser man på samfundsopgavene som ligger uløste her i landet, viser det sig at med det tempo utviklingen har idag - og alle vil vel erkjenne at dette tempo er øket betraktelig efter siste regjeringsskifte - vil det gå menneskealdre før de mest påtrengende opgaver er løste.

Ser man på de store arbeidsgrener av almen karakter som f.eks. veibygging, jorddyrkanlegg, for å nevne en del av de viktigste, så foreligger der krav som der med det nuværende tempo vil ta generasjoner å gjennomføre. De fleste av disse store arbeidsoppgaver vil ta fra 50 til 100 år å løse, selv om man kan holde de budgetter som bevilges for tiden, noget man neppe kan bygge på i det lange løp.

Man må derfor spørre sig selv om det ikke skulde gå an også innenfor demokratiet å mobilisere folkets arbeidskraft etter noget andre linjer enn de hittil praktiserte. Det måtte kunne gå an, så sant landet skal betraktes som et felles hjem og vår demokratiske samfundsordning som en kostelig skatt, å forlange at ethvert voksent og arbeidsført menneske yder en del av sin arbeidskraft som et bidrag til samfundets utbygging uten annen lønn enn det som representeres av kost og losji. Man vil innvende at dette er å gi verneplikten, som idag utelukkende tjener militære formål, en helt annen ramme - ja, hvorfor ikke?

Når efterhånden alle parter er blitt enige om at man skal slåss for landets skyld, så skulde det ikke være urimelig om man også blev enig om at man skulde arbeide for landets skyld. Og ser man det slik, vil man ikke finne motsetninger, men snarere en videreføring, og en større og bedre sammenheng i mange ting i forhold til idag. Jeg tror ikke det er mulig å begynne med de gamle, det er forresten naturstridig, og naturlig har jeg respekt for, men de unge er utmerkede å arbeide med. Hvis man fastslår at verneplikten her i landet skal være så og så lang - la oss si et år - husk at Tsjekkoslovakia nylig har gjennomført tre år - og at man dette år skal stå i samfundets tjeneste, så har man et utgangspunkt. For tiden er rekruttskolen 81 dager, og der må regnes med utvidelser når der skal tas hensyn til fremtidige fellesøvelser. Men det er lite sannsynlig at de samlede militærøvelser her i landet vil

(Forts. side 7)